

УДК 331.108.44

Сардак С.Е.
*доктор економічних наук, доцент,
 професор кафедри економіки та управління національним господарством
 Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Мормуль А.В.
*магістрант
 Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ

GLOBAL TRENDS AND NATIONAL REGULATION OF YOUTH EMPLOYMENT

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто глобальні тенденції розвитку світового ринку праці. Визначено особливості регулювання сфери зайнятості молоді на національному рівні. Проаналізовано стан зайнятості та безробіття в Україні. Запропоновано напрями співпраці між державою, навчальними закладами та бізнесом щодо підвищення рівня молодіжної зайнятості.

Ключові слова: глобальні тенденції, національне регулювання, ринок праці, зайнятість, молодь, безробіття.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены глобальные тенденции развития мирового рынка труда. Определены особенности регулирования сферы занятости молодежи на национальном уровне. Проанализировано состояние занятости и безработицы в Украине. Предложены направления сотрудничества между государством, учебными заведениями и бизнесом по повышению уровня молодежной занятости.

Ключевые слова: глобальные тенденции, национальное регулирование, рынок труда, занятость, молодежь, безработица.

ANNOTATION

The article examines the global trends in the development of the world labor market. The peculiarities of regulation of the sphere of youth employment at the national level are determined. The state of employment and unemployment in Ukraine is analyzed. The directions of cooperation between the state, educational institutions and business on raising the level of youth employment are suggested.

Keywords: global trends, national regulation, labor market, employment, youth, unemployment.

Постановка проблеми. Останнім часом усе більше загострюється питання ефективної зайнятості молоді й забезпечення першого робочого місця на ринку праці. Проблема зайнятості серед молоді є актуальною не лише в Україні, а й в усьому світі, тому що особи молодого віку є одним з найменш захищеним сегментом трудових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню пов'язаному із зайнятістю молоді все більше і більше придають уваги вітчизняні вчені такі, як О.М. Білик [1], А.О. Білоус [2], І.О. Гнибіденко [3], О.А. Грішнова [4], Е.М. Лібанова [5], М.Ф. Ткаченко [6] та інші. Та не дивлячись на велику кількість досліджень та зацікавленість даною проблемою, необхідно детально дослідити глобальні тенденції у сфері зайнятості молоді в Україні, адже ринок праці є нестабільним та весь час перебуває у стані змін та структуризації, а саме через це потребує розробки нових підходів.

Мета статті полягає в розробці заходів оптимізації національного регулювання сфери зайнятості молоді, з урахуванням глобальних тенденцій розвитку світового ринку праці.

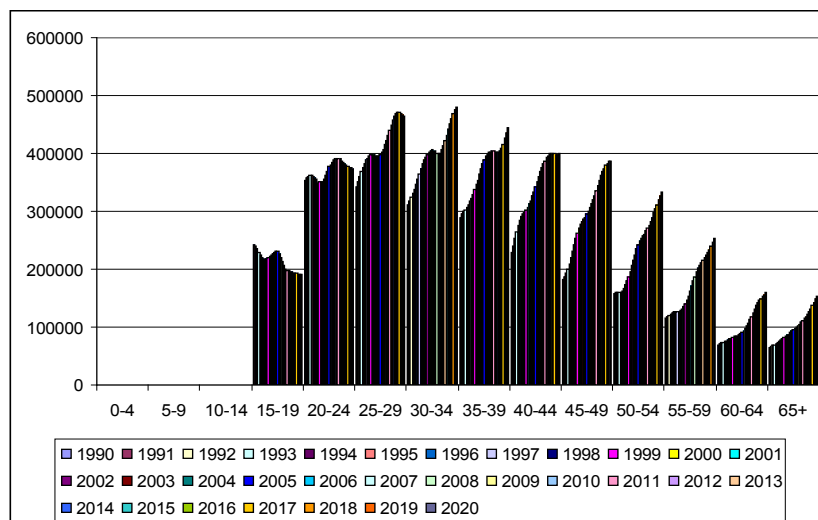


Рис. 1. Економічно активне світове населення за віком, тис. чол.
 Джерело: складено авторами за даними [9]

Виклад основного матеріалу дослідження. Віковим параметром групи «молодь» згідно Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» є громадяни віком від 14 до 35 років [7]. Молодь є соціально-демографічною групою, яка має ознаки соціально-психологічні та вікові, відрізняється особливостями життєдіяльності, проблемами, а також є частиною соціальної побудови суспільства та відіграє помітну роль у сфері зайнятості.

Світовий ринок праці є сукупністю суспільних відносин між покупцями сили (роботодавцями), продавцями робочої сили (працівниками) та ринковою інфраструктурою (органами державної влади та місцевого самоврядування, службами зайнятості, міжнародними організаціями, кадровими агентствами, профспілками тощо) [8]. У ХХІ ст. світовий ринок праці знаходиться в умовах глобалізації. Динаміку змін економічно активного населення з 1990 по 2020 рр. наводить Міжнародна організація праці (рис. 1).

Світовий ринок праці формується експортом та імпортом робочої сили. При цьому все більша кількість держав залучає іноземну робочу силу або направляє трудових мігрантів за кордон. Якщо в 1970 р. у процеси міжнародного трудового обміну було залучено 64 країни, то в 1997 р. – 105 країн. У 2009 р. світовий ринок праці поєднував понад 3 млрд осіб [10, с. 10], а в 2030 р. очікується, що кількість трудових ресурсів буде становити 4 млрд осіб [11]. «До 2025 р. кількість молодих людей, які поповнятимуть трудовий ринок у країнах, що розвиваються, перевершить теперішню загальну кількість робочої сили у промислово розвинених країнах. Передбачається, що до 2050 р. трудові ресурси у найбільш розвинених країнах залишаться приблизно на рівні 600 млн осіб, у той же час очікується, що у менш розвинених країнах трудові ресурси зростуть з 2,4 млрд осіб у 2005 р. до 3 млрд у 2020-му та до 3,6 млрд у 2040 р. З іншого боку, для багатьох країн, що розвиваються, характерна більш молода вікова структура та швидкий приріст населення, і це, скоріш за все, викличе розширення трудових ринків у світі. До 2025 р. країни, населення яких на 60 чи більше відсотків складається з людей, молодших 30 років, будуть майже всі розташовані в Африці, на південь від Сахари» [11]. У цілому можна констатувати наступні глобальні тенденції розвитку світового ринку праці: структурне безробіття серед молоді та некваліфікованих працівників; зростання обсягу та підвищення інтенсивності міграційних потоків; гендерна нерівність; нерівномірний розвиток ринку праці; поява нових професій; пряма залежність між рівнем освіти та участю в робочій силі; розвиток комунікацій; інтенсивний перерозподіл працівників із матеріальних сфер виробництва в інформаційну сферу та сферу послуг населення; заміна персоналу, який ви-

буває, на персонал із вищим загальним і професійним рівнем; зростання частки розумової праці, що збільшить попит на кваліфіковану робочу силу; трансформація підходів до використання людських ресурсів у господарській діяльності (лізинг персоналу, аутсорсинг, аутстафінг тощо), що зламає традиційні форми трудових взаємовідносин [8; 12].

Стосовно молодіжної зайнятості можна зазначити певну кризу, яка спостерігається не лише в Україні, а й в усьому світі. Якщо брати до уваги світовий масштаб, то рівень безробіття молоді у 2017 році в країнах Близького Сходу складав 29,4%, в країнах не членах ЄС та СНД – 16,8%, в розвинених країнах та країнах Європейського Союзу – 16,7%, в країнах Латинської Америки та Карибські острови – 13,8%, в Країнах Південної Африки – 11,8%, Східна Азія – 10,5% та в Південній Азії – 10% [6, с. 56-67].

Для детальнішого розгляду поставленої проблеми у межах України, варто аналізувати національний ринок праці та висвітлити показники економічної активності, зайнятості та безробіття. За даними Державної служби статистики України, кількість економічно активного населення віком від 15 до 34 років протягом 2015-2017 рр. зменшилася на 21,6% (табл. 1). При цьому саме молодь складає значну частку усього економічно активного населення (38-39%).

Таблиця 1
Динаміка кількості економічно активного населення в Україні віком від 15 до 34 років

Показники	2015	2016	2017
Кількість ЕАН тис. осіб	18097,9	17996,5	17900,4
У тому числі 15-34 р. тис. осіб	6789,1	6561,5	6420,9
У% до ЕАН	37,5	36,4	35,8

Джерело: складено на основі [13]

Економічно активне населення, що входить до сегменту молоді, має тенденцію до зменшення, при цьому значне скорочення даного показника відбувається протягом останніх трьох років (на 17,8%), а питома вага економічно активної молоді у загальній кількості економічно активного населення має нестабільну динаміку.

Якщо ж брати до уваги зайнятість населення, то даний показник за віковою групою молодого віку також не має скрізь високого значення. Високий рівень зайнятості серед молоді спостерігається у віковому сегменті від 30 до 34 років, адже дана вікова група вже має певний набутий досвід, кваліфікацію, знання, вміння, досвід у практичній діяльності на відміну від молодшого покоління. А отже слідує з цього низький рівень зайнятості спостерігається серед осіб від 14 до 24 років, і дана ситуація на ринку праці є стабільною протягом останніх років.

Особливою характеристикою наділені показники зайнятості молоді за видами економічної діяльності, що висвітлено за аналізованими порівняльними показниками (табл. 2).

Аналізуючи дані показники, можна зробити висновки, що стан зайнятості молоді за видами економічної діяльності змінюється. Якщо в 2011 році найбільша частина молоді була зайнята в сфері фінанси та страхова діяльність (57,8%), то в 2017 році спостерігається значний попит серед державного управління (80,8%). Також зазначимо, що стан, динамічність змін та інтереси молоді в порівнювані роки чітко відрізняються. Це можна пояснити не стабільною економічною та політичною ситуацією в Україні, державним регулюванням сфери зайнятості, глобальними викликами, попитом на ринку праці.

Дослідивши стан молодіжної зайнятості виявлено, що результативному працевлаштуванню особам віком від 15 до 34 років заважають не тільки відсутність професійних навичок шукача роботи, а й неефективний механізм державного регулювання зайнятості випускників. Через такі вагомі причини в країні зростає рівень безробіття. Найвищий рівень безробіття (за методологією МОП) спостерігався серед молоді віком 15–24 роки, а найнижчий – серед осіб віком 50–59 років.

Для того, щоб вирішити проблеми національного регулювання сфери зайнятості молоді в Україні, варто звернутися до зарубіжного досвіду. Розвинуті країни усього світу компетентно відносяться до молодих спеціалістів, та на рівні держави всіляко стимулюють і заохочують підприємства до прийняття на роботу випускників навчальних закладів. Наприклад, німецький досвід щодо політики молодіжної зайнятості передбачає одноразові виплати підприємствам, які приймають на роботу молодого спеціаліста без стажу роботи, а за кожного додатково найнятого робітника віком 16-26 років підприємству надаються додаткові пільги.

У Великобританії велика увага приділяється самоосвіті та знанням, що роблять молодого спеціаліста конкурентоспроможним на ринку праці, застосовуючи фінансування молодіжних програм, на які виділяють кошти не тільки державних органів, а й бізнес-структур.

З огляду на зарубіжний досвід, зазначимо, що вітчизняні державні структури та приватні агентства у сфері зайнятості та працевлаштування не завжди є ефективними. В Україні варто вносити системні корективи в механізм працевлаштування, за рахунок побудови системи формування національного трудового потенціалу починаючи з освіти та закінчуючи зайнятістю.

Кожного року освітні заклади випускають тисячі молодих фахівців, значна частина яких працює не за фахом. Тому треба забезпечити взаємовигідні партнерські відносини між організаціями та бізнес-структурами, налагодити зв'язок між державою та вищими навчальними закладами [5, с. 248]. Всі ці процеси приведуть до налагодження механізму зайнятості, подолання безробіття та скорочення відпливу цінних кадрів на міжнародні ринки праці. Співпраця між державою, навчальними закладами та бізнесом є підґрунтям для досягнення підвищення рівня молодіжної зайнятості. Взагалі можна виділити головні напрямки такого співробітництва [6, с. 56-67; 8]:

- оптимізація законодавчої бази щодо пільгових оподаткувань для підприємств, які будуть приймати працювати молодих спеціалістів за планом професійного навчання державної служби зайнятості, а також компенсації витрат на їх зарплатню;
- створення стандартів освіти які будуть відповідати вимогам роботодавців;
- збільшення практичної підготовки студентів вищих навчальних закладів;
- налагодження наукового процесу в якому можуть приймати участь потенційні роботодавці та студенти;

Таблиця 2

**Зайнятість молоді в Україні за видами економічної діяльності
(у% до облікової кількості штатних працівників)**

Види економічної діяльності	2000	2005	2008	2011	2013	2015	2016	2017
Усього (по всім видам економічної діяльності)	44	40	31,4	32	38	32	28,6	38
Сільське господарство, лісове та рибне господарство	43	40,5	22,8	31,7	38	36	26,6	38,8
Промисловість	45	40,7	31,3	28,3	26,1	47,2	24,9	65,4
Будівництво	90	9,4	28,8	12,4	2,4	6,5	6,4	8,0
Оптова і роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів	31,2	41	50,4	39	14,4	34,4	35,1	49,4
Транспорт	13,5	14	30,0	17,6	7,6	8	9,9	14,0
Тимчасове розміщення і організація харчування	8,1	9,6	39,4	35,6	1,4	5,6	2,7	6,7
Фінансова та страхова діяльність	16,6	24,7	57,8	42,2	5,3	11,2	22,5	15,8
Державне управління	11,9	10,2	36,1	21,1	6,5	27,4	9,7	80,8
Освіта	16	16,6	23,5	18,5	12,5	11,7	14,4	10,5
Охорона здоров'я	13,7	13,5	26,6	14,4	10,1	10,5	10,3	12,2
Мистецтво, спорт, розваги	6,5	8,1	29,0	29,0	1,3	4,6	2,1	10,2

Джерело: складено на основі [13]

- інтеграція сил бізнес-структур та вищих навчальних закладів у сфері працевлаштування випускників;

- створення на базах університетів центрів профдіагностики, кар'єри та профорієнтації;

- поширення грантових конкурсів для залучення молоді до співробітництва та партнерства;

- сприяння самозайнятості молоді.

Важливою складовою у взаємодії закладів освіти та бізнес осередків є якість процесу навчання, відповідність наукового процесу до сучасних тенденцій, технічне оснащення, оновлення базових лекційних та методичних матеріалів. Постає доцільним видозмінювати процес навчання, проводити різні тренінги за спеціальностями, більше практичної роботи для студентів, надаючи в процесі навчання студентам більше матеріалу, який би стосувався їх майбутньої кваліфікації, що буде формувати у майбутнього спеціаліста конкретні навички та здібності.

Також варто згадати про такий важливий елемент, як розвиток у молодих спеціалістів підприємницької активності та самозайнятості. Держава, повинна підтримувати, стимулювати та заохочувати активних молодих спеціалістів, що мають хист до підприємництва, адже саме малі та середні підприємства забезпечують соціально-економічну стабільність на ринку праці [3; 4; 6].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що для вирішення проблеми зайнятості молоді, необхідно звернути увагу на формування державної політики та стимулювати самозайнятості з урахуванням глобальних тенденцій та проблематики суспільного розвитку [14]. Для цього необхідно переглянути та удосконалити законодавчі акти в сфері зайнятості молоді, гармонізувати пільгове забезпечення, посилити контроль за розвитком ринку праці, забезпечити своєчасне корегування та вживання потрібних заходів щодо стабілізації зайнятості, активізувати партнерство між освітніми закладами, державою та бізнес середовищем.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Білик О.М. Трудова мобільність у системі активів людського капіталу // Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць.

Спец. вип. До 100-річчя Київського національного економічного університету та 40-річчя кафедри управління персоналом. Управління людськими ресурсами: проблеми теорії та практики. Т. 1. Сучасні технології управління людськими ресурсами. – К.: КНЕУ, 2005. – С. 44–51.

2. Білоус А.О. Світовий досвід впровадження систем державно-приватного партнерства в Україні. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2013. Вип.112(2). С. 299-306.
3. Гнибіденко І.О. Ефективність соціального діалогу в Україні – сучасні реалії та перспективи / І. Ф. Гнибіденко, В. І. Жуков, М. П. Лукашевич та ін. / Соціальний діалог на ринку праці України: питання теорії та практики : зб. наук. праць. – К.: ІПК ДСЗУ, 2007. – 128 с.
4. Грішнова О.А. Соціальні інновації у трудовій сфері: сутність, види, особливості реалізації в Україні. 2013. – № 2. – С. 167-178.
5. Лібанова Е.М. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / Е.М. Лібанова. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – С. 248.
6. Ткаченко М.Ф. Глобальные вызовы для мирового рынка труда / М.Ф. Ткаченко // Мировая экономика и международные отношения. 2011. – №9. – С. 56–67.
7. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 р. №2998-XII, поточна редакція від 01.01.2015 р., підстава 76-19 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.
8. Сардак С. Е. Глобальна регуляторна система розвитку людських ресурсів : дис... д-ра ек. наук : 08.00.02 / Сардак Сергій Едуардович ; ДНУ ім. О. Гончара. – Д., 2013. – 586 с.
9. EAPPE-WORLD-REGIONS 1990-2020. – Access mode: <http://laborsta.ilo.org/applv8/data/EAPPE/v6/EAPPE-WORLD-REGIONS%201990-2020.xls>. – Title from screen.
10. Доклад об осуществлении целей в области развития, сформулированных в Декларации тысячелетия / Нью-Йорк : Департамент ООН по эконом. и соц. вопр., 2010. – 80 с.
11. Світова міграція у 2010 році. – Режим доступу : <http://iom.org.ua/ua/media/publications.html>. – Загл. с екрану.
12. Безтелесна Л. І. Конкуреноспроможні людські ресурси: механізм забезпечення в національній економіці : моногр. / Л. І. Безтелесна, О. С. Пляшко. – К.: Кондор-Видавництво, 2017. – 184 с.
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>. – Загл. с екрану.
14. Sardak S. Current trends in global demographic processes / S. Sardak, M. Korneyev, V. Dzhyndzhoian, T. Fedotova, O. Tryfonova // Problems and Perspectives in Management. – 2018. – № 16(1). – С. 48–57.